

CELOLETNA NAROČNINA ZNAŠA 15 DIN.

NAROČA SE: PROSVETNA ZVEZA V LJUBLJANI, MIKLOŠIČEVA 5.

ŠTEV. 6., 7.

JUNIJ - JULIJ 1930.

LETO XI.

Društveni večer.

V čast sv. Cirilu in Metodu.

Predragi člani in članice!

Pred 1100 leti je bil rojen v mestu Solunu na Grškem sv. Ciril, ki je pri krstu dobil ime Konstantin. Verne Slovence kliče letos dolžnost, da se hvaležno spominjamo tega velikega našega apostola obenem z njegovim bratom sv. Metodom. Sv. oče je izdal posebno pismo, v katerem poveljuje misijonsko delo svetih solunskih bratov in toplo priporoča vsem vernikom, naj se zlasti letos spominjajo veličastnega jubileja.

Po svojih skromnih močeh bomo danes tudi v našem društvu priredili majhno spominsko slavnost v čast sv. Cirilu in Metodu. Saj stoje ravno naše organizacije na braniku istih svetih načel, za katera sta delala, trpela in živela sveta apostola.

Bila sta prva misijonarja, ki sta v domačem jeziku prinesla luč svete vere med naše pradede. Res je sicer, da so bili njunega apostolskega dela predvsem deležni srečni bratje na severu, vendar je misijonsko delo svetih bratov segalo tudi v naše kraje, kjer so delovali med drugimi misijonarji iz Ogleja tudi učenci svetih solunskih bratov. Onadva sta bila prva, ki sta položila temelj naši narodni prosveti s tem, da sta pri-

redila za naš jezik prve črke in predstavljala svete knjige.

Naj bo slovesni jubilej, ki ga obhajamo letos, znak naše globoke hvaležnosti do svetih apostolov in naj utrdi v nas močno, dejansko ljubezen do svete vere in materinega jezika. S tem uvodom odvarjam društveni večer z najlepšim društvenim pozdravom, ki ga izročam vsem navzočim. Bog živi!

1. Luč od vzhoda.

Na severni obali Egejskega morja se dviga starodavno mesto Tesalonika, današnji Solun. Mesto samo je grško, a vsa okolica je še do današnjih dni slovanska. V tem mestu se je rodil leta 820. visokemu bizantinskemu častniku (drugaru) Leonu prvorojenec Metod. Čez sedem let je Metod dobil bratca Konstantina.

Metod je že zgodaj postal cesarski namestnik nekje v Tesaliji ali Macedoniji. Toda že čez par let je pustil visoko službo in se je umaknil kot menih na maloazijski Olimp. Mlajšega Konstantina, ki je bil bistre glave, so pa poslali v prestolnico Carigrad na visoke modroslovne šole. Tu je tako napredoval, da so mu ponujali visoke državne službe,

a mladenič je vse odklonil in se odločil za duhovnika. Dali so mu imenitno službo knjižničarja na eni najslavnejših knjižnic tedanjega sveta. Pa tudi tej časti se brzo odreče in se umakne v isti samostan kot brat Metod. Tiha samostanska leta so brž minula. Previdnost božja je klicala mlada duhovnika k paganskim Kazarom med Kavkazom in spodnjim Donom. Ko sta ondi sv. brata zasejala seme božje resnice, sta se spet umaknila za samostansko ozidje. Zdaj pa šele prične pravo misijonsko delovanje solunskih bratov.

Na Moravskem in Panonskem je v tisti dobi vladal knez Rastislav. Politično so bile te dežele (današnja Moravska, Slovaška ter zapadna Ogrska) pod nemškim mejnim grofom v Vzhodni marki. Cerkveno so pa spadale pod salburško in pasavsko cerkev. Te slovanske dežele so hotele priti do samostojnosti. V tisti dobi je pa, žal, nemški duhovnik le prečesto bil potujčevalec svoje črede. Naravno, da so zato Slovani hrepeneli po blagovestniku, ki bi Kristov nauk oznanjal v mili materini besedi. Tako se je zgodilo, da je koncem leta 862. poslal knez Rastislav poslanec k bizantinskemu carju Mihaelu III., naj pošlje na Moravsko slovanske misijonarje.

Najbolj pripravna za to delo sta bila pač Metod in Konstantin. Preden sta se opravila navažno delo, sta ustvarila slovansko pisavo in prevedla nekaj cerkvenih knjig v slovanski jezik. S tem sta sveta brata postavila temelje slovanski kulturi. Pismenke, ki jih je Konstatin po božjem navdihnjenju izumil, so nekako današnja glagolica; sestavljena je iz grških malih črk, vmes so pa še nekateri hebrejski in samaritanski znaki. Iz glagolice so v kasnejših stoletjih naredili cirilico. Častitljiva glagolica se je še do danes ohranila po nekih hrvatskih in dalmatinskih škofijah. Velik cerkveno politični talent svetih bratov kaže tudi dejstvo, da sta prinesla Slovanom domače bogoslužje. Uvidela sta, da ne nemški, ne grški duhovnik nista mogla uspešno širiti evangelija, ker nista umela govorice svoje črede.

L. 864. sta solunska brata prišla na Moravsko. Polna tri leta sta delovala

kot navadna misijonarja. Sredi najplodonosnejše žetve dohiti Metoda in Konstantina poziv papeža Nikolaja I., da morata predenj v Rim. Nemški duhovniki so ju namreč iz zavisti zatožili, da sta pristaša razkolnega carigradskega patriarha Focija. Brata sta se takoj dvignila na daljno pot, da izkažeta svojo pravovernost. Spotoma sta se za delj časa vstavila pri knezu Kocelju v Blatnem gradu in ga pridobila za krščanstvo. Jeseni l. 868 sta sv. brata prišla v Rim slovesno sprejeta od samega papeža Hadrijana. S seboj sta prinesla tudi sv. ostanke papeža Klementa. Papež Hadrijan se je brž uveril o pravovernosti sv. mož in je potrdil slovanske cerkvene knjige in bogoslužje. V cerkvi Marije Snežnice sta sv. Metod in Ciril pela sv. mašo v slovanskem jeziku. Le trije jeziki so bili deležni te slave: latinski, grški in slovanski.

Po teh uspehih pa ni več bilo dano Konstantinu, da bi se vrnil na Moravsko. Brata sta že bila posvečena v škofa, a Konstatin je kljub temu stopil v neki rimski samostan pod skromnim imenom Ciril. Tu je 14. februarja l. 869. dokončal tek svojega življenja. Še zadnjo oporoko je dal bratu Metodu: **Ohrani mojo čredo zvesto sv. veri in združi jo v edinosti.**

Ves žalosten nad bratovo smrtjo se Metod vrne z učenci na Panonsko. Tam ga knez Kocelj pregovori, da se že naslednje leto spet vrne v Rim kjer ga papež imenuje za nadškofa in metropolita Panonsko-Moravskega. Slovanske dežele so na tak način postale nezaavisne od Salburga. To je kajpak nemške škofo tako razburilo, da so Metoda po Rastislavovi smrti zagrabili in vrgli v ječo. Dve leti in pol je vzdihoval sveti mož v temnici, dokler ni došel glas o njegovem trpljenju do Hadrijanovega naslednika Ivana VIII., ki je dosegel, da so Nemci mučenika Metoda izpustili. Vrnil se je spet kot nadškof na Moravsko, a Panonija je spet prišla pod Salburg. Papež je pa nemški pritisk tudi prepovedal slovanski jezik pri službi božji. Nemškim nacionalistom v duhovniški obleki pa še ni bilo dovolj. Zopet blatijo Metoda misijonsko delo v

Rimu. L. 879. mora Metod tretjič v Rim. Metod znova sijajno dokaže svojo pravovernost. Ivan VIII. potrdi slovansko službo božjo z dodatkom, naj se pri maši evangelij bere prej v latinščini, potem šele v slovanščini.

Nemška strast je rila še naprej. Metodu podložni škof Vihing v Nítri je vodil borbo proti svojemu nadpastirju. Tako težke ure je moral Metod prestajati, da je pisal papežu v Rim, da se misli vrniti v Carigrad. Sam papež tolaži v pismu težko izkušenega delavca v vinogradu Gospodovem, ki ni iskal družega ko dušno rešitev svojih ovčic.

V svojih poslednjih letih je Metod šel obiskat kraje izza svojih mladih let. Obiskal je Dalmacijo in Hrvatsko. Ko se vrne na Velehrad, začne še z večjo vneto prevajati cerkvene knjige. Glas o svetosti in gorečnosti sv. moža je prišel celo do cesarja Karla Debelega, ki je staremu nadškofu izkazoval vse časti. Vihingova stranka pa še sedaj ni mirovala. Metod je moral nepokornega škofa celo cerkveno kaznovati. Zdaj so pa bili tudi sv. Metodu dnevi štetí. Na cvetno nedeljo je še tik pred smrtjo šel v cerkev, kjer je blagoslovil kneza, duhovnike in ihteče ljudstvo. Tretji dan potem, 6. aprila 885, je v rokah svojih duhovnikov v Gospodu zaspal. Po učeniškovi smrti so Metodove učence pregnali z Moravske. Šli so med Bolgare, Hrvate in Srbe. Papež Štefan V. je pa na priogovarjanje Nemcev prepovedal slovenski cerkveni jezik koncem l. 885.

Cirila in Metoda so že zgodaj jeli častiti kot svetnika. Sv. Cirila že brž po smrti. Javno cerkveno češčenje so sv. Cirilu in Metodu izkazovali že v 14. stoletju. Papež Leon XII. je pa l. 1880. v okrožnici »Grande munus« ukazal češčenje sv. slovanskih apostolov za vso katoliško cerkev.

Tudi jezik in bogoslužje sv. bratov je spet prišlo v čast. Papeži Inocenc IV., Benedikt XIV. in Pij VI. so potrdili glagolsko bogoslužje. Ko bo sklenjen koncordat med sv. stolico in Jugoslavijo, bo nemara Slovencem in Hrvatom v Jugoslaviji dovoljeno glagolsko bogoslužje. S tem bo napravljen velik korak

naprej, da se izpolni Cirilova oporoka: Združiti vse v edinosti sv. vere!

2. Kako naj praznujemo praznik sv. apostolov?

a) Poskrbimo, da bomo na Cirilovo nedeljo šli skupaj kot društveniki k sv. maši in kjer je le mogoče k skupnemu sv. obhajilu, pri katerem molimo za svoj rod in za razkolne brate.

b) Ta dan obnovimo medsebojno prijateljstvo v društvih in odstranimo vse prepire, ki bi mogoče vladali med nami. Praznik naj bo za nas vse dan sprave!

c) Spomnimo se misijonov v pravoslavnih deželah in z molitvijo ter nabirko skušajmo pripomoči k temu, da se bo kraljestvo božje razširilo po vsem svetu.

č) S hvaležnostjo prosimo Boga, naj ohrani in krepča naše duhovnike in kat. prosvetne delavce in voditelje v težkem delu za verski in narodni prepod.

d) Naša misel bodi posvečena spomenu umrlih članov in članic ter onih, ki so odšli v tujino.

e) Pripravimo vse potrebno za akademijo, pri kateri prečitajmo in pojasnimo vsaj vsebino doposlanega osnutka za društveni večer v čast sv. Cirilu in Metodu.

Hvalnica.

Tema tlači Moravane,
noč se plazi čez poljane:
solnce išče setev zlata.
Luči prosijo pagani,
Krista iščejo Slovani:
Pridita, solunska brata!

Sveta Majka Carigrajska,
Bospora kraljica, rajska
ti odpri Slovanom vrata!
Bodi jim, o Zarja slavna,
zvezda svetla, zveličavna:
Pošlji jim solunska brata!

Solnce vzšlo je na Moravi,
žarke vsulo po planjavi,
zrasla žetev je bogata.
Vere solnce, luč jezika,
zdaj Slovanov je odlika:
Hvala Vama, sveta brata!

Pesmi v čast sv. Cirilu in Metodu.

I.

Zapojmo slavospev Slovani,
Cirilu in Metodu v čast,
rešitve zvezdi sta prižgani,
ki večno hranita oblast.
Ljubezen vaju je poslala,
dobrota večna darovala,
Ciril, Metod, apostola,
pozdravljena, pozdravljena!

Nesrečne srčno sta ljubila,
solzé povsod z oči otirala,
pastirja zvesta čredi bila
do zadnjega izdihljaja.
Gorečnost vaju je krasila,
ljubezen žrtev pot sladila.
Ciril, Metod, apostola,
za nas prosita Jezusa!

Pozdravljena, o sveta brata,
ki vere luč prižgala sta,
odprla v pravo Cerkev vrata,
k Pastirju nas poklicala.
V slovanske matere besede
prelila bisere sta svete,
po njih cvetice milosti
trosila v srca sta ljudi.

Apostola Slovanov, brata,
cvetova božjega Srca,
Evharistije srečna svata,
na nas poglejta iz neba!
Roke k Mariji dvigajta,
k edinosti nas kličita,
da kmalu najde pravo pot
do Kristusa slovanski rod!

II.

Na vzhodu Luč je zažarela,
apostola rodila je,
v modrost, ljubezen ju odela,
za večne vnela bisere.
Ciril, Metod, presveta brata:
Z besedo naše matere
zveličala sta množice!

V mladosti dom sta zapustila,
samote sta vzljubila dar,
srce, življenje položila
Zveličarju sta na oltar.
Resnico vedno sta ljubila,
modrosti večne nas učila.
Ciril, Metod, apostola,
pogube duše varujta!

Ljubezni božje sta glasnika,
Gospoda zvesta viteza,
daritve večne svečenika,
slovanska sta apostola:
Za Kristusom sta nas vodila,
nas v svetem Duhu prerodila:
O naroda slovanskega
dobrotnika, pozdravljena!

III.

O brata, svetnika,
Ciril in Metod,
ki srčno ljubila s
slovanski sta rod:
Cvetov nam trosita
ljubezni z neba,
tolažbo delita
na poti gorja!

Slovanom prinesla
sta vere zaklad,
prižgala nam solnce
in večno pomlad:
Opirajta svoje
ljubeče roke,
Slovane vabita
na božje Srce!

Ni vaju slepilo
bogastvo sveta,
nikdar ni ranilo
sovraštvo srca:
Ljubezen prisije
naj v naše gorjé
in radost razlije
naj v božje Srce.

Zveličar življenje
je vama delil,
težave, trpljenje,
bridkosti sladil:
O brata, svetnika,
Ciril in Metod,
ljubezen trosita
Slovanom na pot!

IV.

Apostola in brata,
čujta naše prošnje glas!
Solnce vere nam ugaša,
svet objema zmote mraz;
cvet ljubezni v srcih véne,
srd, sovraštvo ga mori,
milost duše naj odéne,
k skupni kliče Materi.

Množice za vama vrele
so slovanskih narodov,
vir domače je besede
mir razlival Kristusov.
O Ciril, Metod, prosita
srčno za slovanski rod,
luč ljubezni nam prižgita,
varujta temé ga zmot!

V Srcu tvojem naj počiva
združen ves slovanski rod,
mir, ljubezen naj uživa,
v tebe upa naj, Gospod!
V morje se ljubezni tvoje
duše vse naj potopé,
v tebe zlijejo naj svoje
bolečine in gorjé!

V.

Odprto božje je Srce,
potoki milosti iz njega vro,
krvave rane v njem žaré
in večne bisere nam točijo.
Kedaj se rana tvojega Srca,
Gospod, bo zacelila?
Kedaj krvavih kapelj množica
se v njej bo posušila?

O sklepajta, Ciril, Metod roké
za vse slovanske narode,

da pot na božje najdejo Srcé
in združijo v njem večno sè!

Marija, Mati Vsemogočnega,
goreče prosi Sina,
da v Kristusovo Cerkev vsa
se vrne domovina!
Tedaj bo rana božjega Srca
nam bisere rodila,
tedaj krvi se njene množica
bo v radost iztočila.

Sv. Ciril in Metod.

(Kratek prizor.)

Soba v kmečki hiši. Pod večer gre. Mati spravlja, v sobo prihiti dekletce.

Cirilka: Mamica draga! Povej mi zakaj
bodo goreli kresovi nocoj!
Tam na Gromadi zložili so kres,
drva vrh drv in mlaj stoji vmes!
Dekleta pa spletajo venec zelen
iz rožic prelepih v okrogu spleten!

Mati: Če boš pridna, Cirilka, boš slišala vse,
zakaj na to noč kresovi gore!

Cirilka: Seveda bom pridna! Da, mama, povej,
zakaj ta navada! Povej mi! No, dej!

Mati (sede, deklica k nji):
Da. Bili pogani so naši pradedje,
po hostah živeli so kakor medvedje,
oblačili so se v kožuhe kosmate,
in pasli so črede živine rogate.
Hiš niso imeli. Le v kočah lesenih
tičali ob ognju so v dnevih ledenih.

Cirilka: Počakaj. (Se popravi.) Takole! Povej mi sedaj,
kaj ni bilo cerkve in šole tedaj?

Mati: Ni bilo cerkvâ. Ubogi pagani
so bili ljudje. Popolno neznani
so bili jim nauki vere krščanske.
Ljudje so častili malike paganske.

Cirilka: Ubogi ljudje! Otroci ubogi!
Iz blata so bili njihovi bogovi!

Mati: Iz blata, lesa in kamna so bili.
Z daritvami mrtve bogove častili
so živi ljudje. Ovce so zaklali,
nato so zaklane na kamne dajali
in spodaj so drva pod njimi zažgali,
ter nemim malikom žival darovali.
Med tem so krog ognja v krogu plesali.

Cirilka: Čuj, mamica, kaj pa je Bogec dejal!
Zakaj ni paganov hudobnih končal?

Mati: Naš Bogec je dober. On ljubi ljudi
in hoče, da bi se zveličali vsi.
Zato je tem ubožcem poslal dva moža.
Iz daljnega Vzhoda sta bila doma.

Pa rekel jima je: »Ciril in Metod,
pojdiva oba med nesrečni moj rod,
prižgita luč vere paganom povsod,
kjer tavajo v temi pregrehe in zmot.«
In šla sta oba. Čez divje gore,
čez gozde, planjave, čez širno morje
nosila sta Kristovo sveto ime.

Cirilka: In kaj je dejala njih mamica zlata,
ko daleč odhajala sveta sta brata?

Mati: Vesela je bila. Kako bi ne bila,
ko sina-apostola dva je vzgojila.
Oba pred odhodom je blagoslovila,
nato se za vedno od njih je ločila.
In prišla sta daleč čez sinje gore,
kjer bivali v temi so vbogi ljudje.

Cirilka: Kako to v temi? Saj solnce sijalo je!

Mati: Sijalo je solnce — le na gozdove
in le na telesa. A duše njihove
so bile v temi. In da bi razbila te temne okove
apostola šla sta v pokrajine nove.
Začudeno zrla so dedov pogledi
na sveta moža, ki v domači besedi
učila sta vero med našimi dedi.

Cirilka: Kako to? Kaj niso takrat
še šole imeli? Saj menda besedo
domačo so naši pradedje imeli!

Mati: Umeli so jo. A nikogar ni bilo,
ki bil bi dajal jim v domači besedi
Gospodovo sveto veselo znanilo.
A sveta apostola sta se učila
jezika njihovega, da tolažila
bi s križem naš rod in mu delila
v njegovi besedi rešilna zdravila.

Cirilka: Že prav! Pa kaj sta apostola sveta poznala
naš jezik. Saj sta prebivala
tam daleč za morjem.

Mati: Učila sta se in knjige pisala.
Tako sta apostola naša postala
in prve pismenke sta ona nam dala.
In ko sta pradedom pridigovala,
sta z živo besedo njih srca užgala.
Maliki so padali. Vse je veselo
nauk Kristusov voljno v srce sprejelo.
Tam, kjer so poprej še stali maliki,
so dvigali se nebeški svetniki;
in sveta Devica je v varstvo sprejela
naš rod in zanj je skrbela.

Cirilka: O dobra je, dobra nebeška Gospa,
gotovo še danes nas rada ima.

Mati: Če bomo po Kristusovih naukih živeli
in trajno ljubezen do Njega imeli,
vesela nas bosta Marija in Bog.

Cirilka: Pa vendar povej mi, kako da kresovi
gorijo nocoj.

Mati: Povem ti takoj!
Dokler niso vere pradedje sprejeli,
so v temi paganstva nesrečni živeli.
Odkar pa sta sveta apostola vžgala
jim luč svete vere, njih srca postala
so svetla in jasna. — Veš, dušica zlata,
zakaj je tedaj ta navada postala?

Cirilka: Sedaj pa že vem! Ta kres naj pomeni
luč vere, ki sveti paganom v temi.

Mati: Takole je, ljubljeni otrok ti moj,
zato bodo žgali kresove nocoj.
Ko jutranja zora se bode vzbudila,
obhajali bomo spomin na Cirila
in brata Metoda. Dokler bo naš rod
živel na tej zemlji, slavljen bo povsod
apostol Ciril in sveti Metod.
In jutri, Cirilka, praznuješ svoj god
tudi ti. Veš kaj ti želi
za god tvoja mati? Otrok moj zlati,
ljubi Boga in vero presveto.
Ljubi svoj rod in ljubi prav vneto
besedo domačo. To naj ti za god
izprosita sveti Ciril in Metod!

Cirilka: Predraga, ljubljena mamica moja,
Bog zlati naj plača dobroto ti tvojo.
Storila bom vse, kar si mi naročila!
Besede bom tvoje v duši hranila.
A ti, zlata mamica, moja ostani
naj Bogec Te zdravo in srečno ohrani.

Mati: Vesela sem danes. Sedaj pa z menoj,
da vidiva svetle kresove nocoj!
Pojdi, Cirilka!

Cirilka: Ze grem, mamica!

Tisočletje.

Ob naselitvi naših prednikov Celovca še ni bilo. In do danes živi na istem kosu zemlje naš rod v miru in boju, v žalosti in veselju celih dolgih in težkih tisoč let in še črez. Vidiš našo zemljo, na njej naše domove in vse to naše življenje, in nehote se ti vrine slika, kako se je na tem kosu naše zemlje in na istih posestvih skozi tisočletje vrstil rod za rodom kot dolga nepretrgana veriga. Tudi današnji naš rod je samo člen te verige, danes slučajno zadnji, a za njim pridejo zopet novi drugi členi našega naroda.

Danes pozabljamo tisočletje, trgamo enotno verigo in zato je v nevarnosti, da se pretrga.

Mi se čudimo gospodarju, ki gleda ves ta modernizem v gospodarstvu našega časa nekam s strahom. Njegovo misel, da hoče častiti, kar je sprejel od svojih očetov, imenujemo nazadnjaško. Morda pa je v tem dobrem našem gospodarju več kmetiškega ponosa in več previdnosti kot v marsikaterem gospodarju, ki bi bil rajši ekonom in že ne več kmet! Naš gospodar računa z izkušnjami tisočletja, uspeha modernega gospodarstva pa še ni videl niti v desetletju. Toliko se nadalje danes govori o moderni živinoreji, o modernem gospodarstvu; brezdvomno dosti je dobrih novih nasvetov, zopet in zopet pa se pozablja, da je tudi v dosedanjem gospodarstvu po tolikoletnih izkušnjah ne ene same tvornice ali enega samega gospodarja, marveč celega naroda, dosti pravičnega in nenaдомestljivega. Kdor modernizira svoje gospodarstvo, a pri tem ne gradi tudi že z danimi izkušnjami dosedanjega dela, škoduje sebi! Danes se baš na tem polju vrši pravcata revolucija in dobro bi bilo, da bi se našli tudi zdravi nasveti izkušenih gospodarjev; potem bi naše ljudstvo ne bilo navezano samo na hvalo različnih zastopnikov, katerim je interes do trgovine večji nego do našega gospodarstva.

Toliko je bilo nekoč čuti o domačem zdravljenju in o domačih zdravilih. Danes pa vlada ta moderni duh časa, ki se hoče norčevati iz stoletne in tisočletne izkušnje celega ljudstva. Dosti zanimivih črtic bi se dalo povedati o uspehih domačega zdravilstva in k temu bi se dala priložiti marsikaka ugodna izjava strokovnjakov. Tudi tu delokrog, da bi se bolj štedilo z denarjem in častilo tisočletje.

Rožani! Zakaj občudujejo povsod našo preprosto narodno pesem? Saj je ta naša pesem živela tisoč let zapisana in brez stalnih not in brez »piano« in »forte«. Pomislite vendar, da je to našo pesem narod pilil in popravljal dolga stoletja, ji iskal lepšega izraza in boljše note. In po tem dolgem času je morala nastati umetnina.

Zilanke! Zakaj se meščanke tako rade ponašajo z vašo narodno nošo? Saj jo je Zilanka primerjala stoletja, jo izboljševala in popravljala. Li je potem čudno, da je v vaši noši vaš smisel za lepoto in praktičnost nenavadno lepo izražen? Stoletja je naš rod popravljal in poglobljeval svoje povesti in pravljice. Potem je morala Matjažu seveda zrasti brada okoli kamnate mize petkrat in šestkrat, saj tudi on že spi tisoč dolgih let. Dvajset in trideset rodov je popravljal slog svojih domov in njihove oprave, končno je morala odgovarjati okusu in razmeram.

Tisoč let že zbira naš rod svojo odporno silo in svojo žilavost, svoje veselje do dela in svojo ljubezen do domačega. Od prvih prednikov, pradedov in dedov do naših očetov in mater in končno do nas, njihovih sinov in hčera! Kaj pomeni desetletje v ožigled tisočletju, kaj ena sama oseba in mala peščica napram tej dolgi verigi celega naroda?

Li je še treba sedaj vprašanja, se li naj spoštuje tisočletna zavest in tisočletna izkušnja in tisočletna svojevrstnost?

I. P.

Ideja v filmu.

Sedaj, ko smo v filmski produkciji dobili zvočni film je zahteva po ideji — filmu postala glasnejša. V prvih početkih se je hotelo zvočni film vzporediti s teatrom. Celo taka mnenja je bilo slišati, da bo zvočni film teater uničil. Če pa smo od zvočnega filma pričakovali, da bo idejno plat filma poglobil, da bo torej popravil to, kar je nemi film zamarnil, smo se seveda silno varali. Imamo priliko tudi pri nas gledati in poslušati zvočne filme. Reči moramo, da se zvočni film tehnično presenetljivo hitro razvija in da pomisleki, ki smo jih imeli v začetku, odpadejo. Idejno vsebinsko pa z zvočnim filmom ni tako. Tu ni opaziti prav nikakega napredka. Kar se nam v teh filmih nudi kot dejanje je vedno nova variacija prastare teme o ljubezenski sreči in bolesti. Morda je v tem oziru opravičiti zvočni film dosedaj samo radi tega, ker se je moral boriti s tehničnimi težavami in je v prvi vrsti gledal na to, da se tehnično izpopolni. Zato je razumljivo, da je moral režiser in zlasti producent radi ogromnih stroškov izbirati teme o katerih je naprej vedel, da bodo privlačile široke mase ljudstva. Pred očmi pa moramo imeti tudi dejstvo, da je film še dosedaj po veliki večini zabavno, razvedrilno ljudsko sredstvo in da ima svoj razvoj in življenjski obstoj zahvaliti edino le interesu širokih ljudskih plasti. Ljudstvo, izmučeno od vsakdanjih brig in skrbi pa zahteva od filma, da ga ta izpelje iz vsakdanje enoličnosti, ljudstvo hoče od filma deželo romantike, fantazije in lepote. Ljudstvo pa je v svojih zahtevah skromno, ne zahteva od filmskih junakov v svoje razvedrilo mnogo in ga že prav navadna, največkrat še banalna storija dveh zaljubljenцев spravi v jok ali v smeh. Prav tu pa tiči nevarnost, da bi filmska produkcija zašla v le preveliko idejno ubožstvo. Naš čas zahteva bolj kot kateri drugi pozitivnih duhov, cilja gotovih ljudi. Naš čas potrebuje umetnosti, ki bi izšla iz globine ljudske duše in ki bi jo mogla tudi ople-

meniti. Naš čas rabi filme, ki bi estetsko, kot ideološko zadovoljili. Takih filmov — idejnih filmov, bi rekli, nimamo in če so, k nam vsaj ne pridejo. Judovske firme, ki imajo filmske izposojevalnice v Jugoslaviji v rokah, se bore malo menijo za to, njim gre predvsem, da sebi ustvarjajo lepe finančne vire, računajoč z okusom širših ljudskih mas. Zato pa gledamo filme npr. npr. npr. kriminalne vsebine, filme iz pol sveta in iz človeških nižin, ali pa filme banalnih senzacij iz sodnih dvoran in iz ječ. Vse napravljaja utis trivialnosti, negativnosti, agresivnosti, dejanja so revolucionarna in duše nikakor ne uteše. Izjemo delajo oni zvočni filmi, ki so polni pristne ljudske poezije in narodne pesmi, a teh je malo in k nam dojdejo le redki.

Znaka sodobnosti manjka filmu. Zdi se, kot da je film v tem oziru daleko bolj odzadaj, kot so vsa druga polja človeškega uma: arhitektura, skulptura, slikarstvo, glasba, literatura. Vsi ti izražajo v gotovi dobi jasne like, ki so znaki prav tiste dobe. Tega pri filmu ne najdemo. Najbolj izrazito je to opaziti pri nemških filmih. Nemi nimajo nobenega filma, dasi v Evropi prednačijo, v katerem bi hoteli pokazati junaka, ki dasi je vsakdanji človek, vendar stremi za tem, da na razvalinah lastne domovine hoče z vsemi svojimi močmi zgraditi novo in še srečnejše blagostanje svojemu narodu. Nikjer izraza one moči, one agilnosti in ženialnosti, ki jo je nemški narod v povojnih letih pokazal. Nekaj upanja v tem oziru kaže baje NZa zvočni film: »Zadnja stotnica« s Konrad Veidtom v glavni vlogi. Pri nas filma še nismo imeli prilike gledati.

Prav tako je z ruskim filmom. Tehnično se sijajno izpopolnjuje a idejno se suženjsko upreza v voz boljševiške propagande.

O Ameriki ni, da bi človek govoril. Amerika je upeljala zvočni film in se sedaj igračka z barvnim filmom. Do idejne poglobitve v filmu pa je še daleč.

Kar filmu v resnici manjka, to so umetniki, pravi umetniki-psihologi, ki ljudsko dušo umejo in človeško življenje študirajo. Ti bi morali filmu dati umetniško obliko in sicer tako, da jo bo ljudstvo razumelo in rado sprejelo.

*

Zvočni film v cerkvi. Iz Amerike poročajo, da je največja ameriška firma Western Electric, ki je instalirala zvočne filme po železnicah in parobrodih skoraj po vsem svetu, postavila aparaturo za zvočni film tudi že v prvi cerkvi. Gre tu za cerkev metodistov v mestecu Dunedin na Novi Zelandiji, ki jo med tednom uporabljajo za filmske predstave. Ob praznikih se med službo božjo s pomočjo posebnih gramofonskih plošč proizvajajo orgelske točke za spremljavo pevskega zbora.

Francozi hočejo biti prvi. V Parizu je začela graditi družba To-

tovhor velikanske filmske atelijeje za senamnje filmov v naravnih barvah. Ti atelijeji bodo zadostovali za ves evropski trg.

Koliko zaslužijo filmske zvezde v Ameriki? O tem pišejo časopisi mnogo več, kot je na stvari resnice. Samo nekateri srečniki morejo o milijonih govoriti. Tako n. pr. Harold Lloyd, ki zasluži letno 2 milijona dolarjev. Chaplin, ki bolj počasi dela, zasluži »samo« poldrugi milijon dolarjev letno. Mary Pickford, Gloria Swanson, Norma Talmadge stoje na tretjem mestu z milijon dolarji letnih dohodkov. Posebno stališče zavzema Tom Mix, ki zasluži 20.000 dolarjev tedensko.

Kaj zaslužijo filmski režiserji? Samo nekateri se morejo pobaltati, da so za svoje umotvore prejeli visoke zneske. Tako je Murnan za svoj najboljši film zaslužil 40.000 dolarjev, Lubitsch za svojega najboljšega celo stotisoč dolarjev.

Pogled na zvezdno nebo.

(Konec.)

Poleg planetov obletavajo sonce še kometi, samo da ne v krogu, marveč v podolgovati krivulji, v elipsi. Včasih pridejo prav blizu sonca, pa se zopet neznanško oddaljijo. Kometi vlečejo za seboj svetlo in prosojno vlečko, ki ji pravimo rep, komete same pa imenujemo radi njihovega repa tudi zvezde repatice. Sestojijo iz istih snovi, kakor sonce ali zvezde imenovane stalnice ali zemlja ali planeti, s kratka kakor ostali nebeški svetovi sploh. Nasploh vedo zvezdoslovci povedati o kometih veliko manj kakor o soncu ali o planetih.

Skupino zvezd, ki obletavajo naše sonce, imenujemo solnčni sestav ali solnčni sistem. Ogromen je. Tako umetno je sestavljen, da smo rabili ljudje, ki se radi za modre štejejo, več tisoč let, da smo njegov stroj grobo spoznali. Pa še danes ne vemo, če ga res poznamo čisto tako kakor je.

Toda, kaj bo ves solnčni sistem v primeri z vesoljnim svetovjem?

Ali ste se že kdaj zagledali v jasno

večerno nebo, vse pokrito s svetlikajočimi se zvezdami? Šteti jih nemara še nobeden izmed vas ni poizkusil, ker bi se mu zdelo tako početje nesmiselno. Morda bi jih našli s prostim očesom kakih 10.000. Koliko da jih je v resnici, ne ve nihče. Čim bolj izpolnjujejo zvezdarne svoje daljnoglede, tem več jih je videti. Zagotovo vemo, da jih je več sto milijonov. Nekateri jih štejejo več milijard. Kaj so ti milijoni zvezd, ki jih vidimo zmiraj enake, zmiraj enako oddaljene eno od druge?

To so sama nova sonca, večinoma večja kakor je naše, pa zato videti tako majhna, ker so od nas tako silno oddaljena. Vsako izmed njih ima nemara spet svojo vojsko spremljevalcev, o katerih pa ne vemo ničesar gotovega.

Kako daleč so od nas?

Za pot iz zemlje na sonce bi rabil svetloben žarek, kakor smo videli, osem minut, do meseca celo samo eno dobro sekundo. Do nam najbližje zvezde stalnice pa bi rabil svetloben žarek do-

bre štiri leta, do zvezd Velikega voza — katere poznate, s pomočjo katerih je prav lahko najti zvezdo Severnico — bi rabila svetloba dobrih sto let, do daljnih finih zvezdic Rimske ceste pa pravijo zvezdoslovci, da bi potrebovala svetloba »nekaj tisoč let«.

Pa še nikakor nismo pri koncu čudes neizmernega božjega stvarstva. Samo čas mi za danes več ne pusti, da bi vam o njih še pripovedoval.

Gospod, naš Bog, kako razločno je v stvarstvu napisano Tvoje ime! Creatura

clamat Creatorem, je dejal učeni škof Avguštin, stvarstvo vpije po Stvarniku in ga zahteva. Ljudje, ki ne poznajo Boga in njegovega stvarstva so resnično nespametni. Če je On sam neviden, so pa vidna dela njegovih rok, tako da nimajo nobenega izgovora, kateri vanj ne verujejo.

Veliki učenjak Newton, ki sem ga v predavanju dvakrat imenoval, je vselej odkril glavo, kadar je slišal ali bral božje ime. Tudi jaz verujem Gospod, Gospod pomagaj moji neveri!

Vsem prosvetnim društvom!

Socialen položaj precejšnjega števila naše akademske mladine je tudi danes — kakor nekdanj — zelo žalosten. Težak je študij na univerzi, a že težji je boj za obstanek, boj za vsakdanjim kruhom marsikaterega slovenskega katol. akademika.

Pomislimo: Mlad fant-maturant pride na univerzo poln idealizma, poln lepih nad in naklepov. Pa le prekmalu ga za-grabi življenje v svoj vrtinec. Zbežale so vse lepe sanje, ki jih je imel; pred njim zija pusta in trda sedanost, realnost. Od doma dobiva par krajcarjev ali pa celo nič. Prepuščen je sam sebi. Povsodi išče zaščito, instrukcije, obere vse profesorje — zaman. Težko je dandanes z instrukcijami; odkar je izginila latinščina iz nižjih razredov, je ta edina nada splavala po vodi. Le tu pa tam ima še kdo srečo, da se mu ponudi prilika v matematiki ali francoščini. Zato je eksistenca marsikaterega bodočega slovenskega inteligenta odvisna od usmiljenih in dobrih ljudi. A tudi teh je zelo malo. Naša slovenska javnost le premalo skrbi za svojo akademsko mladino. Onim pa, ki umevajo naš položaj in ki nam odpro svoja vrata, kadar potrkamo nanje, bodo ostali slovenski katoliški akademiki trajno hvaležni.

Z ustanovitvijo ljubljanske univerze so si slovenski in hrvaški akademiki osnovali v Ljubljani svoje lastno »Dijaško podporno društvo«, ki vzdržuje svojo menzo v prostorih »Marijanišča«. Ta menza daje okrog 100 revnim kat. akademikom ceneno in zdravo domačo hrano ter jim pomaga tudi v najhujših gmotnih težavah s posojili.

Ker je društvo navezano le na vplačila svojih članov in na naše dobrotnike, in ker je vir te tako važne socialne ustanove skoraj usahnil, smo napeli vse sile, da rešimo to institucijo.

Zato se obračamo tudi na vsa prosvetna društva, da nam prožijo svojo pomoč, in sicer na ta način, da bi čisti dobicek ene igre naklonila »Dijaškemu podpornemu društvu« v Ljubljani.

Zagotavljamo vam, da vam bodo med počitnicami naši člani-akademiki z veseljem pomagali in se na ta način oddolžili za vašo potrjovnost.

»Dijaško podporno društvo«, Akademski dom, Miklošičeva c. 5, Ljubljana.

Za »Dijaško podp. društvo« v Ljubljani:

Mecilošek Rudij, predsednik.

Kužnik Henrik, tajnik.

Vsebina: Društveni večer. V čast sv. Cirilu in Metodu. — Hvalnica. — Pesmi v čast sv. Cirilu in Metodu. — Sv. Ciril in Metod. — Tisočletje. — Ideja v filmu. — Pogled na zvezdno nebo. (Konec.) — Vsem prosvetnim društvom.

Uprava: Pisarna Prosvetne zveze, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7. — Odgovorni urednik in izdajatelj Vinko Zor, Sv. Petra c. 80. — Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Ceč.